

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс на краще юридичне видання

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Всеукраїнський конкурс на краще юридичне видання (далі Конкурс) проводиться Спілкою юристів України за участю Міністерства юстиції України, Міністерства освіти і науки України, видавництв юридичної літератури, вищих навчальних закладів і наукових установ, громадсько-професійних об'єднань правників, благодійних організацій і фондів.

1.2. Головною метою Конкурсу є сприяння розвитку української юридичної науки та освіти, підвищенню якості підготовки і видання наукової, навчальної, популярної і періодичної літератури у галузі права.

1.3. Конкурс проводиться у терміни, що визначаються Виконкомом Ради Спілки юристів України. Підсумки Конкурсу підводяться напередодні професійного свята — Дня юриста.

1.4. На Конкурс приймаються опубліковані юридичні видання, а також видання, що оприлюднені за допомогою електронних засобів (інтернет) і висунуті на Конкурс вченими радами навчальних закладів та наукових установ, дирекціями видавництв і редакційними колегіями періодичних видань, колективами авторів, а також окремими авторами.

1.5. Переможцями Конкурсу визнаються кращі видання (їх автори, видавництва), що відповідають концептуальним зasadам гуманітарної науки та освіти України, типовим навчальним планам і програмам Міністерства освіти і науки України, вимогам вчених рад наукових і навчальних закладів щодо наукових правових досліджень, а також існуючим державним та визнаним міжнародним видавничим стандартам. При визначенні переможців Конкурсу у відповідних номінаціях враховуються наукова і практична цінність видань, їх актуальність, доступність, видавнича і поліграфічна якість тощо.

1.6. Конкурс проводиться за такими номінаціями:

- юридичні колективні монографічні видання;
- юридичні індивідуальні монографічні видання;
- юридичні підручники;
- навчальні посібники (практикуми, курси лекцій, хрестоматії та ін.);
- науково-популярні, науково-практичні і довідкові видання у галузі права (збірники нормативних актів, коментарі, довідники та ін.);
- періодичні юридичні видання, часописи тощо;
- студентські наукові публікації у періодичних юридичних виданнях;
- краща поліграфічна якість видання.

Перелік номінацій не є ви-

щенням Оргкомітету Конкурсу

1.7. Юридичні виданням

речесні ві-

ть грош

их видан

їй за коя

ди Спілк

виданням, що стал

фічна якість видання» прису

давництва нагороджуються Ди

Видання — переможці Ко

Оргкомітету можуть бути розм

дення Конкурсу.

1.8. Організаційну роботу

мітет (далі Оргкомітет), який с

курсні комісії, що утворені ві

комісіях здійснюються на гром

Конкурс.

1.9. Коміtti для правовелен

Право Україн
2004 № 9

18.12.2003
27.01.2004
27.04.2004

тись чи скорочуватись) за рі-

видань.

и шістьма номінація-

ломаючи Спілки юри-

наукових публікацій у

України та грошовими

онкурсу та затверджу-

ючими номінаціїми

«краща полігра-

фічна якість видань»

або ж ви-

Конкурс, за рішенням

тиметься після прове-

тий Організаційний ко-

України, а також кон-

комітет і конкурсних

идань, що надійшли на

відповідно до правил

відбору та оцінки

заявок на участі

у Конкурсі.

відбору та оцінки

заявок на участі

у Конкурсі.

відбору та оцінки

заявок на участі

у Конкурсі.

ISSN 0132-1331

КОД ЕКЗЕМПЛЯРА

495874



ПРАВО
України

Видається щомісячно 82-й рік.
Журнал засновано в 1922 р., Київ.

9'2004

З М И С Т

МАЛЯРЕНКО В. Про заочне провадження у кримінальному судочинстві	3
КОРНЯКОВА Т. Актуальні проблеми координаційної діяльності прокуратури	13
Державно-правове творення	
СТАВНІЙЧУК М. Окремі питання новизни правового регулювання процедури висування та реєстрації кандидатів на пост Президента України	17
КУЛАГА Е. Органи внутрішніх справ України в системі поділу державної влади	23
ТОМКІНА О. Принцип гласності процедури прийняття правових актів Кабінету Міністрів України	28
МИРОШНИК Ю. Державна таємниця як складова забезпечення національної безпеки України	32
СЕЛІВАНОВ А. Проблемні аспекти законотворчого процесу та їх відображення в рішеннях Конституційного Суду України	34
РЕЗІНКОВА В. Право людини на інформацію про стан здоров'я	36
До адміністративно-правової реформи	
ОСЛАВСЬКИЙ М. До питання необхідності здійснення адміністративної реформи в Україні	40
Захист прав людини та громадянства	
КУДРЯВЦЕВ В. Проблеми визначення об'єктів посягання на життя осіб судової влади (ст. 379 КК)	44
ЗАЙЧУК О. Правові основи функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	48
НОГОВІЦІНА Ю. Наслідки правонаступництва України для громадянства фізичних осіб	51
ГОНЧARENKO О. Співвідношення економічних прав з іншими правами людини і громадянства в Україні	55
БОРОВСЬКА І. Право фізичних осіб на відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля	58
Питання теорії	
РАБІНОВИЧ П. Природне право: діалектика приватного й публічного	61
КАБАНЕЦЬ Н. «Устрій чистої Республіки» у контексті ідеї суспільного договору	64
Право, економіка, фінанси	
КРИЖНА В. Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності	68
КЛИМЕНКО О. Речові права на нерухоме майно за законодавством України	71
ЛАСТОВЕЦЬКИЙ А. Оподаткування як інструмент організаційно-правового регулювання підприємництва	76
НОСІК В. Виникнення права власності на землю: теоретичні і практичні аспекти	81
РЕГУРЕЦЬКА О. Визнання права власності на акцію, випущену в документарній формі, та здійснення коригуючих операцій у реєстрі власників іменних цінних паперів	85
СЕМЧИК О. Розгляд і затвердження Державного бюджету України: деякі питання	89
Прокурорсько-слідча практика	
ОПАНАСЕНКО П. Спеціально-кримінологочна профілактика злочинів, що вчиняються на пасажирському залізничному транспорті	93
САВОНЮК Р. Заявник у кримінальному процесі	97
Пропозиції до законодавства	
АЗАРОВ Д. Про декриміналізацію необережних дій у сфері комп'ютерної інформації	100
ЩАФАРЕНКО Ж. Теоретичні аспекти нотаріального процесу	104
ФЕДЮК Л. Право на життя в цивільному законодавстві	107
ГРИЦА Т. Універсальний характер змісту юридичної підготовки працівників системи МВС України	109
ЯЛОВИЙ О. Закон потребує доповнень	113
Дискусії та обговорення	
МЕЛЬНИК М. Кримінально-правова норма чи соціальна аномалія?	115
ДАНИЛЮК О. Зміна умов трудового договору: порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації	120
КОРОСТЕЙ В. Про функції права	124
ШКІРА Я. Нотаріальна форма правочину (угоди) у контексті нового ЦК України	128
ДОРОШ Л., ДОВГАНЬ О. Катування: кримінально-правовий аспект	131
Сторінки історії	
ОСАУЛЕНКО О., СКОКОВ С. Спостережні комісії: історичні та правові аспекти діяльності	135
На міжнародно-правові теми	
МЕДВЕДЕВА М. Міжнародно-правова регламентація захисту результатів інноваційних розробок у галузі сільського господарства	138
Досвід, вартий на увагу	
ПШЕНИЧНИЙ В., ПІЩЕНКО Г. Роль і місце міжнародних організацій у системі контролю за наркотиками	143
За кордоном	
ПРИЛУЦЬКИЙ С. Судова система Республіки Польща	146
Рішення Конституційного Суду України	
З практики Верховного Суду України	151
Рецензії	
ЗУБ І. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України	153
© МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ, 2004	161

Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

В.КРИЖНА

доцент кафедри цивільного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

З 1 січня 2004 р. набув чинності Цивільний кодекс України, який було прийнято 16 січня 2003 р.[1] (далі — ЦК). Це є значою подією, оскільки йдеться про один з основних нормативних актів. Не дарма ж Цивільний кодекс називають Кодексом приватного життя, Кодексом громадянського суспільства, юридичним базисом економічних відносин, Кодексом ринкових відносин, Економічною Конституцією, настілько книгою і Біблією юриста тощо. Питанням інтелектуальної власності присвячені норми книги четвертої «Право інтелектуальної власності», а також глави 75 «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності» та глави 76 «Комерційна концесія» книги п'ятої «Зобов'язальне право».

Об'єкти права інтелектуальної власності мають нематеріальний характер, що зумовлює певні особливості майнових прав на них. Зокрема, не існує обмеження кола осіб, які одночасно можуть їх використовувати. До того ж майнові права на результати творчої діяльності обмежені у часі та просторі. Наявність суттєвих відмінностей між об'єктами інтелектуальної власності та речами обумовила недоречність їх спільногого регулювання як стосовно абсолютних, так і відносних правовідносин. Дійсно, недоцільно використовувати до нематеріальних творчих досягнень як інститут права власності, так і договори, які традиційно стосуються майна.

Усе зазначене зумовило необхідність окремого правового регулювання договорів відносин у сфері інтелектуальної власності, чому і присвячено, зокрема, положення глави 75 ЦК і дане дослідження.

Оскільки ці норми є новими, то відсутній достатній їх аналіз, хоча в цьому є нагальна теоретична і практична потреба. Слід зазначити, що деякі автори зверталися до положень ЦК про договори в сфері інтелектуальної власності[4; 5], але в основному з метою постановки певних питань та викладу авторського бачення деяких положень із зазначеної проблематики. Саме наявність цих публікацій спонукала до проведення даного дослідження. Метою даної статті є комплексний аналіз реалізації цих прав може відбуватися шляхом

© В.Крижна, 2004

укладення договорів на передачу майна у власність (зокрема, договорів купівлі-продажу, дарування тощо) і договорів на передачу майна у користування (договорів найму та позички).

Якщо провести аналогію стосовно об'єктів права інтелектуальної власності, то у першому випадку, коли відбувається зміна правовласника, мова йде про укладення договору про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності, а у другому, коли надається право використання, — ліцензійного договору. Тому видається недоречною точка зору, що винахід може бути предметом договору купівлі-продажу[6, 253].

Той факт, що ЦК розширив предмет договорів купівлі-продажу, дарування та найму (оренди) майновими правами, зовсім не свідчить про віднесення сюди прав на результати творчої діяльності. При проведенні розмежування між зазначененими договорами, з одного боку, і договором про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності та ліцензійним договором, з іншого, необхідно враховувати сферу застосування цих договорів. Договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності та ліцензійний договір є правовою формою реалізації прав інтелектуальної власності. У зв'язку з цим доречно зазначити, що предметом договорів купівлі-продажу, дарування та найму можуть бути майнові права, за винятком майнових прав інтелектуальної власності.

З проведеного аналізу видно, що у сфері інтелектуальної власності не проводиться розмежування договорів на самостійні види залежно від того, чи обов'язку однієї сторони вчинити певну дію відповідає зустрічний обов'язок іншої сторони щодо надання матеріального або іншого блага. Тобто, якщо, наприклад, договір купівлі-продажу та найму є оплатним, а дарування та позички — безоплатними, то договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності та ліцензійний договір можуть бути як оплатними, так і безоплатними.

Глава 75 ЦК не містить вичерпного переліку договорів, а тому як різновид у ст. 1107 зазначено: «інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності». Видається помилково висловлено в літературі точка зору віднести сюди як поіменовані договори — комерційна концесія, факторинг, застави, так і ті, які раніше використовувалися на практиці — авторський договір замовлення та авторський договір передачі прав на твір[4, 68].

Що стосується першої із зазначених груп, то ці договори вже законодавчо врегульовані як самостійні, а тому не можуть бути різновидом договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Оскільки в главі 75 ЦК встановлені єдині норми для всіх об'єктів права інтелектуальної власності, то відповідно недоречно зазначати в інших договорах авторські договори. Навіть якщо сторо-

ни на практиці скористаються такою назвою (що законодавчо не забороняється), у будь-якому випадку застосовуватимуться норми, виходячи зі змісту правовідносин. Так, щодо авторського договору замовлення будуть застосовуватися положення договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, а до авторського договору передачі прав на твір — залежно від суті відповідно ліцензійний договір чи договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Видається, що до інших договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності належать саме законодавчо не врегульовані правочини, зокрема, договір про передачу ноу-хау, договір про порядок розподілу прав на службові об'єкти інтелектуальної власності, договір щодо управління майновими правами автора або інших суб'єктів авторського права і суміжних прав тощо.

Якщо звернутися до назви глави 75 ЦК, то мова йде про розпорядження, тобто визначення юридичної долі майнових прав. Причому зазначеній термін у цьому випадку використовується як стосовно передачі майнових прав, так і щодо видачі дозволу на використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Крім проаналізованих, до цієї групи віднесено також договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. За свою суттю ці відносини близькі до договорів на виконання робіт. Оскільки у цьому випадку йдеться перш за все про створення результату творчої діяльності, то цей договір не зовсім охоплюється поняттям розпорядження. Хоч якось обґрунтівати таку позицію можна хіба що тим, що за цим договором все ж таки може бути встановлено механізм розподілу прав на створений у майбутньому об'єкт. Ймовірно, що саме на цю обставину було зроблено акцент.

Враховуючи викладене, на нашу думку, не є доцільно із закріплена в ЦК назва глави 75 «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності», ні запропонована науковцями назва «Розпорядження майновими правами на об'єкти права інтелектуальної власності»[4, 68].

У цивілістичній літературі та й в законодавстві досить часто вживається вираз «передача майнових прав» щодо договорів у сфері інтелектуальної власності. Це послугувало підставою пропозиції традиційно назвати главу «Передача майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності»[4, 68]. Видається такий підхід не зовсім відповідає вимогам. Справа в тому, що, як було показано вище, укладення зазначених договорів зовсім не обов'язково тягне за собою позбавлення права застосування об'єкта власника майнових прав, що характерно саме для терміна «передача». Тому більш доречно буде залишити його використання лише стосовно одного з різновидів — договору

про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Враховуючи наведене вище і невичерпний перелік зазначених договорів, доречніше, вважаю, було поєднати глави 75 і 76 ЦК та назвати «Договори в сфері інтелектуальної власності».

Сторони договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Суб'єкти правовідносин, які виникають стосовно результатів творчої діяльності, можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Оскільки мова йде про наділення іншої особи правами стосовно об'єкта права інтелектуальної власності, то однією з сторін договору повинна бути особа, що має майнові права на результат творчої діяльності. Зазвичай це автор, власник охоронного документа чи їх правонаступники. Оскільки автором чи винахідником може бути неповнолітня особа, то застонавець надав можливість фізичній особі у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом (ч. 1 ст. 32 ЦК).

Укладаючи зазначені правочини, сторони керуються принципом свободи договору. Однак є певні обмеження у випадку специфіки об'єкта. Так, стосовно секретного винаходу чи секретної корисної моделі можна видати ліцензію чи передати майнові права тільки за погодженням із Державним експертом з питань таємниць (пп. 6, 7 ст. 28 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»[3]).

Форма договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та їх державна реєстрація. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності повинні бути укладені у письмовій формі. На відміну від загального правила стосовно недотримання письмової форми, для розглядування договорів встановлені спеціальні правові наслідки: у разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності таємний договір є нікчемним (ч. 2 ст. 1107 ЦК). Як звичай, законом можуть бути встановлені випадки, коли зазначений договір може укладатись усно. Зокрема, відповідно до п. 1 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» в усній формі може укладатись договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо)[2].

Законодавство не передбачає обов'язкової державної реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Однак на вимогу будь-якої сторони ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності, ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності та договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності можуть бути зареєстровані у по-

рядку, встановленому законом. Так, сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про укладення зазначених договорів. Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюллетені «Промислова власність» відомостей в обсязі та порядку, встановлених Державним департаментом інтелектуальної власності, з одночасним внесенням їх до відповідного Державного реєстру.

Оскільки державна реєстрація зазначених договорів є факультативною, то її відсутність не впливає на чинність прав, наданих за ліцензією або іншим договором, та інших прав на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема на право ліцензіята на звернення до суду за захистом свого права (ч. 1 ст. 1114 ЦК).

Виняток із цього загального правила стосується договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку, компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослин чи породу тварин. У цьому випадку договір є чинним лише з моменту його державної реєстрації в Державному департаменті інтелектуальної власності України. Такий висновок випливає з ч. 2 ст. 1114 ЦК, згідно з якою факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які відповідно до ЦК або іншого закону є чинними після їх державної реєстрації, підлягає державній реєстрації.

Такий підхід є цілком витривадним. На нашу думку, він пояснюється тим, що оскільки усі охоронні документи підлягають обов'язковому внесенню до відповідного Державного реєстру, то зміна правовласника повинна знайти у них відображення. Лише при такому підході зберігається цінність реєстрів, звернувшись до яких можна достовірно встановити особу, що має право інтелектуальної власності на певний об'єкт. Як другорядну мету реєстрації зазначеного договору можна розглядати запобігання можливим зловживанням власника майнових прав у формі багаторазової передачі прав на один і той же запатентований об'єкт[7, 604].

Оскільки авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення, то не існує необхідності реєстрації договорів стосовно цих об'єктів (ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[2]).

Таким чином, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності стосовно запатентованих об'єктів підлягає обов'язковій державній реєстрації, а стосовно об'єктів авторського права вона є факультативною.

У літературі висловлюються незадоволення нормами ЦК про реєстрацію зазначених договорів, оскільки, по-перше, хоча і встановлена обов'язкова державна реєстрація факту передачі прав, однак її відсутність не впливає на дію переданих

прав, а по-друге, — не зрозумілі наслідки порушення норми про обов'язкову державну реєстрацію факту передачі прав[5, 11]. Хотілося б звернути увагу, що положення ч. 1 ст. 1114 ЦК про факультативність реєстрації не поширюється на правило, передбачене ч. 2 ст. 1114 ЦК (оскільки це виключення із загального правила). Що ж до наслідків порушення норми про обов'язкову державну реєстрацію факту передачі прав, то оскільки не передбачено інше стосовно цих договорів, то

Використані матеріали:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. в редакції Закону від 11 липня 2001 р. зі змінами та доповненнями // Офіційний вісник України. — 2001. — № 32. — Ст. 1450.
3. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України в редакції Закону від 01.06.2000 р. зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 37. — Ст. 307.
4. Нестренко О., Солов'юк М. Деякі аспекти передачі прав на об'єкти права інтелектуальної власності в умовах дії нового Цивільного кодексу // Право України. — 2004. — № 3. — С. 68—70.
5. Горнісевич А. Интеллектуальная собственность в колыбели нового ГК Украины // Юридическая практика. — 2003. — № 29. — С. 10—11.
6. Цивільне право України: Підручник: Кн. 2 / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. — К.: Юріном Гітер, 2002. — С. 253.
7. Гражданське право: В 2 т. Том II. Полутом I: Учебник / Отв. ред. Е.А.Суханов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство БЕК, 2000. — 704 с.

Речові права на нерухоме майно за законодавством України

О.КЛИМЕНКО
головний консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України

З початку 90-х років минулого століття в Україні проводиться земельна реформа, особливістю якої є перерозподіл значної частини земель, що перебувають у власності держави, на користь нових суб'єктів господарювання: в першу чергу — приватних фермерських і сільськогосподарських підприємств (малих і середніх), інших категорій юридичних осіб, а також окремих громадян — фермерів, членів КСП тощо. Розвиток ринку землі та нерухомості обумовлює виникнення нових форм правовідносин щодо забезпечення потреб особистості у користуванні земельними ресурсами, об'єктами нерухомості, у ефективному та раціональному здійсненні своїх прав власника (користувача). Серед таких форм особливий інтерес становлять речові права на чуже майно як сервітут, емфітезис та суперфіцій, правовому регулюванню яких присвячено Розділ II Цивільного кодексу України, що набрав чинності з 1 січня 2004 р. (далі — ЦК).

Поняття «речового права» не знайшло свого визначення у базовому акті національного цивільного законодавства. В цивілістиці прийнято розуміти, що речові права надають володільців мож-

© О.Клименко, 2004

застосовуються загальні положення, передбачені ст. 210 ЦК: правочин, що підлягає державній реєстрації, вважається вчиненим з моменту його державної реєстрації.

Оскільки дана стаття присвячена лише загальній характеристиці договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, то вона не вирішує всіх питань, а тому існують перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Використані матеріали:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. в редакції Закону від 11 липня 2001 р. зі змінами та доповненнями // Офіційний вісник України. — 2001. — № 32. — Ст. 1450.
3. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України в редакції Закону від 01.06.2000 р. зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 37. — Ст. 307.
4. Нестренко О., Солов'юк М. Деякі аспекти передачі прав на об'єкти права інтелектуальної власності в умовах дії нового Цивільного кодексу // Право України. — 2004. — № 3. — С. 68—70.
5. Горнісевич А. Интеллектуальная собственность в колыбели нового ГК Украины // Юридическая практика. — 2003. — № 29. — С. 10—11.
6. Цивільне право України: Підручник: Кн. 2 / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. — К.: Юріном Гітер, 2002. — С. 253.
7. Гражданське право: В 2 т. Том II. Полутом I: Учебник / Отв. ред. Е.А.Суханов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство БЕК, 2000. — 704 с.

Ліність безпосереднього впливу на річ, яка виступає об'єктом відповідних прав. Правоволоділець отримує виключне панування над річчю, проте обсяг такого права може бути різним: абсолютний — випливає з права власності (в цьому випадку велике значення має спосіб набуття права власності: чи є воно первинним чи похідним); обмежений — пов'язаний із встановленням права на чужі речі.

Невичергний перелік видів речових прав на чуже майно визначено в ст. 395 ЦК, серед яких щодо нерухомого майна виділяють: 1) сервітут — право володіння та користування чужою земельною ділянкою, іншим нерухомим майном; 2) емфітезис — право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб; 3) суперфіцій — право забудови земельної ділянки.

У процесі перерозподілу земель, укрупнення земельних ділянок подекуди виникають проблеми доступу до об'єктів загального користування, правовим механізмом вирішення яких виступає право земельного сервітуту. Зазначимо, що норми про земельні сервіти діяли до 1917 р., які в новому українському законодавстві фактично були відновлені з урахуванням сучасних потреб і вперше за-